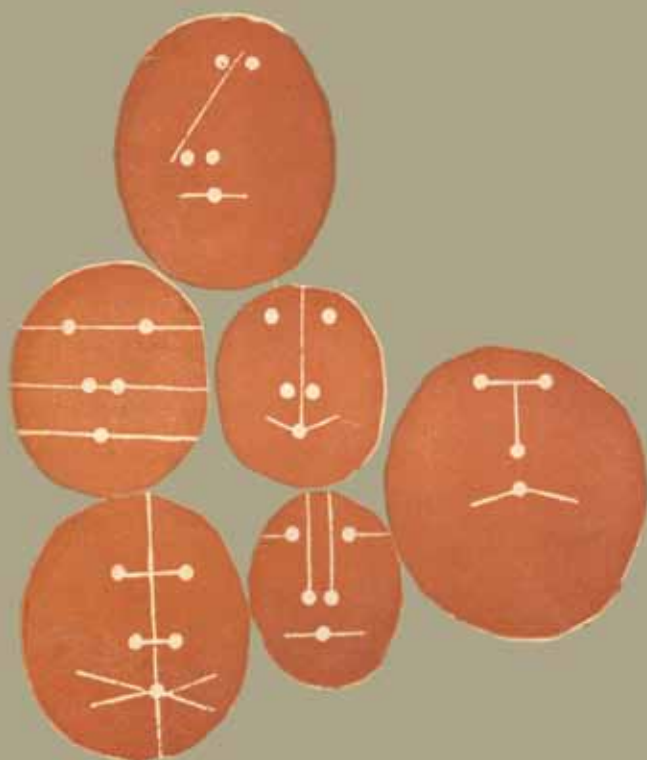

ERDAL ÖZ

YORGUNLAR

CAN

50
50. YIL

Erdal Öz
YORGUNLAR

Can Yayınları: 1844

© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2009

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Şubat 1960, a Dergisi Yayınları

Can Yayınları'nda 1. basım: Ekim 2009

2. basım: Kasım 2009

Bu kitabın 2. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Kapak baskı: Çetin Ofset

İç baskı: Özal Matbaası

Cilt: Derya Mücellit

ISBN 978-975-07-1103-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

<http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Erdal Öz
YORGUNLAR

ÖYKÜ

CAN YAYINLARI

ERDAL ÖZ'ÜN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
DİĞER KİTAPLARI

KANAYAN / *öykü*
BİR GÜN YİNE ALLI TURNAM / *gezi*
GÜLÜNÜN SOLDUĞU AKŞAM / *anı*
HAVADA KAR SESİ VAR / *öykü*
YARALISIN / *roman*
ODALARDA / *roman*
SULAR NE GÜZELSE / *öykü*
CAM KIRIKLARI / *öykü*
DEFTERİMDE KUŞ SESLERİ / *anı*

çocuk kitapları

DEDEM KORKUT ÖYKÜLERİ
ALÇACIKTAN KAR YAĞAR
BABAM RESİM YAPTI

Erdal Öz, 26 Mart 1935'te Sivas, Yıldızeli'nde doğdu. Devlet memuru olan babasıyla birlikte Türkiye'nin değişik yerlerini dolaştı. Tokat Lisesi'ni bitirdikten sonra, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde başladığı yükseköğrenimini Ankara Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Türk Dil Kurumu Yayın Kolu'nda, Türk Sinematek Derneği Ankara Şubesi'nde çalıştı. İstanbul'da üniversite çevresindeki arkadaşlarıyla birlikte *a* dergisini çıkardı. İlk öykü kitabı *Yorgunlar*, 1960'ta *a* dergisi yayınları arasında çıktı. İlk romanı *Odalarda*, aynı yıl Varlık Yayınları'nca yayımlandı. Ankara'da Sergi Kitabevi'ni kurdu. 12 Mart askerî darbesiyle başlayan karanlık dönemde siyasal görüşlerinden dolayı üç kez tutuklandı, hapis yattı, ama yargılanma sonucunda aklandı. 12 Mart döneminin baskılarını ve bu baskılara karşı direnişi işlediği *Yaralıсын* adlı romanıyla 1975 Orhan Kemal Roman Armağanı'na değer görüldü. 1975-1981 yılları arasında Cem Yayınevi'nin Arkadaş Kitaplar adlı çocuk edebiyatı dizisini yönettikten sonra, 1981'de Can Yayınları'nı kurdu, çok sayıda yazarı Türk edebiyatına kazandırmanın yanı sıra dünya edebiyatının saygın yazarlarının yapıtlarını yayımladı. *Sular Ne Güzelse* adlı kitabıyla 1998 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, *Cam Kırkları* adlı yapıtıyla 2001 Sedat Simavi Öykü Ödülü'nü aldı. *Kanayan* (1973) adlı öykü kitabında, *Deniz Gezmiş Anlatıyor* (1976) ve *Gülünün Solduğu Akşam* (1986) adlı anı-romanlarında, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idam kararı öncesindeki yaşantılarını ve kendi izlenimlerini dile getirdi. *Gülünün Solduğu Akşam*'a girmeyen notlar ve izlenimlerini 2003'te *Defterimde Kuş Sesleri*'nde topladı. SSCB gezisinin izlenimlerini içeren *Allı Turnam* (1976), 1998'de *Bir Gün Yine Allı Turnam* adıyla yeniden yayımlandı. *Havada Kar Sesi Var* adlı öykü kitabı 1987'de basıldı. *Dedem Korkut Öyküleri* (1979), *Alçacıktan Kar Yağar* (1982), *Babam Resim Yaptı* (2003) adlı üç çocuk kitabı yayımlandı. Erdal Öz'ü 6 Mayıs 2006'da yitirdik.

Sunu.....	9
Çocuk.....	17
Babamın Elinde Bıçak.....	27
Kara Ev.....	33
Günaydınlı.....	43
Mumçiçekleri.....	55
Kuklacı.....	69
Sular Ne Güzelse.....	81
Babamdı.....	97

SUNU

Solistlerden oluşan bir koro:
1950 Kuşağı

1950 Kuşağı'ndan biriyim.
Nasıl bir edebiyat kuşağıyız biz?
Belli bir akımın içine sokulabilir miyiz?
Sanmam.

Edebiyat tarihçilerini yanılığa düşmesinler
diye uyarıyorum.

Hepimizin edebî fotoğrafını çekmek isteyenler,
fotoğraf karesinde bile kendisini gösteren renk
çeşitliliğine dikkat etsinler.

Türk edebiyat tarihçileri için, mutlaka, önemle
üzerinde durulması gereken bir kuşak 1950 Kuşağı.

Hepimiz aynı edebî anlayışı mı bölüştük?

Hem evet, hem de hayır.

Beslendiğimiz kaynaklar aynı mıydı?

Hem evet, hem hayır.

Çünkü bu kuşağın, edebiyatın dönüşüm tari-
hindeki yerini saptamadan, vurgulamadan bugün
bir yargıya varma olanağı yoktur.

Edebiyat tarihçisi, eleştirmen, hangi metne
bakarsa baksın, 1950 Kuşağı'nın izdüşümüne rast-
layacaktır.

O kuşaktan biriyim, zaman zaman öznel ölçütlerle nesnel ölçütlerin çarpışma alanında bulurum kendimi, imbikten karşıt düşünceleri damıttığımda, kuşağın öneminin yadsınamaz olduğu sonucu na varırım.

Edebiyatın ustaları, ortak hazineden yararlanırlar. Fark; bunları değerlendiriş, yorumlayış, algılayış biçiminden kaynaklanır.

Aynı kaynağın, aynı örnek ustanın, 1950 Kuşağı'nın değişik yazarlarında nasıl farklı bir yoruma dönüştüğünü okudunuz.

Türk edebiyatına, öyküsüne, şiirine, denemesine, eleştirisine neyi getirdik?

Önce bir yenilik taraması yapalım. Biz isyan etmek için isyan etmedik. İlle de bizden öncekileri eleştirmek gerekir diye eleştirmedik. Yararlanabileceğimiz kaynakları yapay bir başkaldırma uğruna yok sayma züppeliğine düşmedik. Geleneğin eskiyen yanlarını tıraşlayıp içinden çıkardığımız yeniye, yeniden yarattık. Yeniliğin de sahte göz kamaştırıcılığına, salt yenidir diye kapılmadık. Yeniliği benimsedikse onu mükemmelleştireceğimize inandığımızdandır.

Birbirimizin yazdığını beğendik, aynıısını yazmasak da. Edebiyata dair ortak yargılarımızı, beğenilerimizi, bireysel edebî işlem den geçirdik.

Birbirimizi besledik, okuduklarımızı birbirimize aktardık, böylece birbirimizin eksikliklerini tamamladık.

Kuşak dayanışmasının en parlak örneklerini verdik. Birimizin yönettiği dergide bütün kuşak buluşurdu. Birimizin yaptığı radyo programı hepimizindi.

Yazdıklarım bir kuşak fanatizmi değil. Değer taşıyan herkes, her kitap bizim için kutsal dı, ihmal etmedik.

Kimdir bu kuşağın edebiyatçıları? Şairleri, öykücülerini, eleştirirleri.

Her sayı eksiktir, her sıralama yetersizdir.

Birbirimizi eleştirirken, yaralayıcı, kanatıcı, kırıcı olmayan bir üslubumuz vardı. Başkaları için de geçerliydi bu.

Bizi bir araya getiren neydi?

Zamanaşımına uğramayacak, eskimeyecek, havı dökülmeyecek bir tutku. Hepimiz edebiyat tutkunuyduk, hayatımızı ona adamıştık. Edebiyat beğenilerimiz farklılaşabilirdi, ama edebiyatı sevmede, ona olağanüstü, taparcasına saygı göstermede, birbirimize tekrarlamadığımız, yazıya geçirmede, birbirimize tekrarlamadığımız, yazıya geçirmede, bir kutsal yemine sadık kalmıştık.

Yabancı kaynakları algılama biçimimiz de değişti.

Varoluşçuluktan başlayan fikir, edebiyat hareketlerinin içine, onunla bağdaşmayan düşünceler de katılabilirdi.

1950 Kuşağı, sahil ve has edebiyatçılardan oluştu, edebiyat gergefleri genişti.

Yazdıkları da farklıydı, edebiyat anlayışları da. Bildiklerini, yaşadıklarını, okuduklarını, edebiyat kurgusu, gerçekliği içinde eritip yeniden yaratma başarısını gösterdiler.

Ayrılıkları, aykırılıkların birlikteliği de bu kuşağın özelliğiydi. Lezzet kaynakları da, gözlemledikleri de farklıydı.

Belki okudukları kitaplar bile. Belki yönlerini çevirdikleri kaynaklar bile. Belki Türk ve dünya edebiyatından sevdikleri de. Ama bunlar bir kuşağın potasında renklerini, kokularını yitirmeden kaynayınca olağanüstü bir edebiyatçı kuşağı çıktı ortaya.

Edebî anlayışlarımızın çatıştığı zaman bile, yol

ayrımalarını kavgasız algıladık. Bu kuşak anlayışına, sanırım Türk edebiyat tarihinde rastlanamaz.

“1950 Kuşağı sözü nereden çıktı?” diye soranlar olabilir, daha doğrusu olabilirdi. Köşeli edebiyat akımları, akım girişimleri dışında, edebî topluluklara ad sonradan verilmiştir. 1950 Kuşağı için de bu söylenebilir mi? Hoşgörülüdür benim kuşağım, böyle bir yorumu da reddetmez.

Erdal Öz, bu adlandırmanın sonradan yapıldığını söylerken, benim de katıldığım duygusal bir gerekçe ileri sürüyor:

“Bizi bir kuşak olarak gördüler. Kendimi böyle bir kuşak değerlendirmesi içinde görmek, hoşuma gitmiyor değil.”

1950 Kuşağı yazarlarının elbette siyasal görüşleri vardı.

Kimileri bunu daha sert, kimileri bu düşünceleri edebiyatın içinde eriterek daha yumuşak biçimde sergilediler.

1950 Kuşağı, tavır alan bir kuşaktı. Benmerkezci değildi.

27 Mayıs 1960 Devrimi'nden sonra 1950 Kuşağı'nın bazı adlarının yazdıklarında, siyasetin izdüşümü daha çok hissedilmeye başlandı. Hattâ bazı kuşakdaşlarımız, toplumsal çizgiden toplumcu, belki de daha da ileri götürerek toplumcu gerçekçi çizgiye kaydılar. Bir ülkenin edebiyat yaşamında öyle yıllar vardır ki; o dönem yazarlarının hem edebiyat, hem toplumsal, hem siyasal tarih açısından ihmal edilemez tanıklıkları vardır.

1950 Kuşağı'nın eskimemesinin, her zaman okunurluk tazeliği taşımasının birinci nedeni, gözü kapalı yıkıcı olmamalarından kaynaklanıyor. Yıkılmaya gelmediler, yeni bir bina yapmak için yazdılar. Bizden önce olanlar kötüdür gibi toptancı bir

yargıya sarılmadılar, saplanmadılar.

Edebiyatın bir bütün olduğunu, kuşaktan kuşağa geçen bir özellik taşıdığını kanıtladılar. Ustaları da vardı, eleştirdikleri de.

1950 Kuşağı, farklılık içinde bir anlayış, algılayış ortaklığını temsil etti. Çok sesli bir anlayış vardı, solistlerden oluşan bir koroydu.

Bir kuşağın içinde bu kadar farklı öykücülerin bulunması, onları bugün de aranır, okunur kılan nedenlerden biri, belki de başlıcası.

1950 Kuşağı, yalnız Türk edebiyatının verileri içinde dönenip durmadı; Batı'nın usta ürünlerini de özümstediler.

Yarış alanları aynı, kulvarları farklı bir kuşaktı.

Değişmez, tartışılmaz bir anayasaları vardı, iyi edebiyat yapmak.

Bunun için de, bütün her şeyi bırakarak yalnızca edebiyata kendini adanmak.

1950 Kuşağı, fire vermeyen bir kuşaktır. Yola birer edebiyat heveslisi olarak çıkmamışlar, olgun birer yazar olarak yazmaya başlamışlardı.

İçlerinden hiçbiri edebiyatı bırakmadı. Bu durum bile dediğimi ispatlar.

Bugün 1950 Kuşağı'nın bazı öykücülerinin kitaplarının çıkışının 50'nci yılı. Tam anlamıyla yarım yüzyıldır okunan, hakkında yazılan, konuşulan bir kuşak.

1950 Kuşağı elbette edebî gelişimleri, değişimleri yaşadı ama edebiyattan ödün vermedi. Hiçbirinin / birimizin adı siyasal çıkarlarla bir arada anılmadı.

Bu da yazarlık onuru açısından örnek bir kuşak olma özelliğini kazandırdı onlara.

Edebiyat akımlarında bulunmayan bir özellikleri daha vardı.

Birbirlerini desteklediler, birbirlerinin başarıyla gönendiler.

Onat Kutlar'ın *İshak* kitabı Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü'nü aldığıında, bir takımın ortak sevincini yaşadık.

Aynı yıllarda, hattâ aynı yılda yayınlanan kitapların bir anda çıkması, okur için zevkli bir okuma süreci. Aynı yıllarda, bir kuşağın farklı edebî güzellikleri sunması, edebiyat tarihinde, hele bizim edebiyat tarihimizde sık rastlanmayan, bence hiç rastlanmayan bir olay.

Yılı, öykücülerin yaşlarını düşündüğünüzde, 1950 Kuşağı'nın olgun doğan yazarlardan oluştuğu yargısını rahatça benimseyebilirsiniz.

Ayrıca bir başka açıdan da değerlendirme yapabilirsiniz. O yıllarda çıkan kitaplardan kaç belleğinizde kalmış, kaçını bugün okumak istiyorsunuz?

Üstelik bir kuşak adı altında toplanabilecek bu olgu, edebiyat tarihi açısından da şaşırtıcı bir serüvendir.

Bu girişin altında altı tane 1950 Kuşağı'nın öykü kitaplarını bulacaksınız. Göreceksiniz ki, hepsi de zamana direnmişler ve okunurluklarını asla kaybetmemişler.

Hangi kitaplar bunlar?

Onat Kutlar'ın *İshak*'ı, Orhan Duru'nun *Bırakılmış Biri*'si, Erdal Öz'ün *Yorgunlar*'ı, Ferit Edgü'nün *Kaçkınlar*'ı, Demir Özlü'nün *Bunaltı*'sı, Adnan Özyalçın'ın *Panayır*'ı.

Bir kuşağın iyi öykücülerini severek, beğenerek, edebiyat tarihindeki yerlerini anımsayarak okumanızı gönülde isterim.

Doğan Hızlan
Ağustos 2009

YORGUNLAR

Çocuk

“E vde misin?” diyebildim. İsteksizce başını salladı, geriye çekildi. Dönmek geçti içimden. Girdim; donuk, küflü ışıkta ayakkabılarımın yanlarındaki sıvaşık çamurları gördüm. Eğildim, bağlarını çözmeğe başladım. “Çıkarma” demesini bekledim, demedi. Çıkardım, bir kenara çektim; ağırdılar. Islaktı çoraplarım. Taşların soğuğu ıslakça ayaklarımdaydı.

“Terlik yok mu?”

“Yok” diyeceğini biliyordum. Beklediğim gibi:

“Yok,” dedi kısaca.

Merdivenin başında durdum, ışığı söndürmesini bekledim. Yukarıdan sarkan bir ışık çubuğuna tutunarak merdiveni çıkmağa başladım. Bir türkü sesi geliyordu yukarıdan.

“Radyo mu aldınız?”

Arkamdaydı. Ses etmedi önce. Neden sonra:

“Bitişikteki Ali’gillerin radyosu,” diyebildi.

Yukarıda önüme geçti. Açtı kapıyı girdi; dışarıda kaldım. İçeride bir şeyler bir şeyler anlattığını duydum. Sonra odanın ışığı gözlerimi

kamaştırdı. Güngör, hiç yüzüme bakmadan kapının ağzında durdu “Gir” demesini bekledim. nnden geçerken dik dik baktığını sanıyorum.

“Hoş geldin Adnan!”

Esmay teyzenin sesiydi. Sesi, kerevetin üstünde, bağdaş kurmuş buldum. orapsız, tombul bacaklarının üstünde etekliği gergindi. Ak bacakların arasındaki koyulukta şdm. Başımı önüme eğdim.

Güngör arkamdaydı. – ksrd –

“Otursana,” dedi.

Bu “Otursana”yı yıllarca unutamıyacağımı düşündüm. Unutamadıklarımaya bir de bunun ekleneyeğini düşündüm.

“Kazık gibi ne dikeliyorsun be, otursana.”

Kan, başımın oralara sıkıştı. İimde dolanan kanın yoğun sıcaklığı başımdaydı; kan gibiydi. Kızardığımı biliyorum.

“Otursanıza ocuklar.”

Esmay teyzenin sesi kurtardı beni; döndüm, masanın yanındaki eski sandalyeye kverdim. Akların arasındaki koyuluğu düşünmemeyi denedim; olmadı. Hiç gelmemiş olmayı istedim.

“Gelirken koştun mu?”

Bana söylediğini sonradan anladım.

“Ben mi? Niçin?”

“Kızarmışsın da.”

Geç anladım. Neden sonra:

“Ha, evet,” diyebildim, “koşmuştum gelirken.”

Gldğn gördüm Esmay teyzenin.

Sonra birden Nurten ablanın yokluğu doldu-

ruverdi içimi. “Nurten abla yok mu?” diyecektim az daha, Güngör’ n gözleriydi beni bundan alıkoyan.

“Annen ne yapıyor?”

Annem mi? Ne yapıyor annem? Őey.

“İyi, selâmı vardı. O da gelecekti ya, yemekten sonra Nuriye teyzeler bastırıverdi.”

Oysa sel m söylememiŐti annem. Buraya geldiğimi bile bilmiyordu. Birden bitişikteki Ali’ gillerin radyosunu odanın içinde buldum yine. Haberleri okumaya başladı bir adam; “ at” diye kapattılar. Parlakları yer yer kellenmiŐ, donuklaŐmıŐ, bir’le  c silinmiŐti.  ırtırtılı sesi, odadaki sessizliği kemirdi durdu. Unutmayı denedim, olmadı.  ırtırtılar  atırtıya d n Őuyor, baŐımın içinde ikiye ikiye parçalanıyordu. Güngör, köŐede, çantasını karıŐtırıyor, arada bir de bana bakıyordu. Tedirgindi bakıŐları.

Birden kapı vuruldu. Ayağa kalkmıŐım. Bunu, Güngör’ n  ks r Ğ nden anladım. Ayaktaydı. Dik dik bana bakıyordu. BaŐımı eğip oturdum yerime. Güngör, aŐaĐıya indi. Sokak kapısının gürültüyle kapandığını duydum. Onu bekliyordum. Gelen o gibiydi. Gürültülü konuŐmaları geliyordu. O’ydu gelen. Olanları anlıyordum. Merdiveni  ıkarlarken Güngör’ n yükselip alçalan sesi, çok Őey anlatıyordu bana. Ama bu kere, kendime bir k sk nl Ğ m olmadığını sanıyorum. Gözüm, oda kapısının kara boyalı tokmağındaydı. Sonra odaya girdiler. Kara boyalı tokmağın dönüŐünü unutamıyacağım. O’ydu gelen. Soluğum dondu kaldı içimde. Nurten ablaydı.

Üstünde, ayva çürüğü bir yağmurluk vardı. Islaktı saçları. Islakken de güzeldi. Yağmurlu bir sesle bana baktı:

“Merhaba Adnan.”

“Merhaba Nurten abla.”

“İyi misin?”

“İyiyim.”

Teşekkür etmeyi düşündüm, edemedim. Sesim, kısık çıkmıştı, öksürdüm.

“Otursana,” dedi Güngör. Sesi kıvrıntılıydı, yüksekti. Ayakta olduğumu yine o zaman anladım. Oturdum yerime.

Nurten Abla yağmurluğunu naylon bir hışırtıyla çıkardı.

“Bakkal Yusuf’un orada tutuldum. Koştum ama ıslandım yine de.”

Islakken daha da güzel olduğunu düşündüm.

“Neriman’ın annesi nasıl olmuş?”

“İş yok. Daha da artmış ateşi. Kıpırmızı yatıyor yatakta. Doktor yine penisilin yapmış bugün. Ha, selâmı var sana. Neriman da selâm söyledi. – Ellerinden öperim Esmâ teyzenin – dedi.”

“Allah o kıza sabır versin.”

“Öyle. Görersen, kızcağız ağlayıp duruyor.”

“Yavrucağım çelimsizdi, şimdi iyice kuruyacak.”

Radyo yeniden dolduruverdi odayı. Gürültülü bir caz müziği başladı. Bir kadın Fransızca bir şeyler çığniyordu ağzında. Güngör, köşesinden diklendi:

“Bu eşekler de sonuna kadar açıyorlar radyoyu.”

ERDAL ÖZ

YORGUNLAR

Yorgunlar, 1954-1958 yılları arasında yazılmış sekiz öyküyü bir araya getiriyor. Kitabın ilk öyküsü, 1954 yılında, on dokuz yaşında bir yazarın kaleminden çıkmış. Dönemin edebiyat eleştirmenleri tarafından övgüyle sözü edilen *Yorgunlar*, edebiyat anlayışları bir olmasa da dilde, kurguda yenilik arayan 50 Kuşağı'nın ruhunu yansıtıyor: Son derece özenli bir Türkçe ve olağanüstü bir edebî duyarlılık... **Erdal Öz**, *Yorgunlar*'ı bir daha yayımlamadı. Ama bu kitap-taki kimi öyküleri değişikliklerle yeni kitaplarına taşıdı: "Mumçiçekleri," "Kuklacı," "Babamdı" ve "Çocuk" adlı öyküler 1987 yılında yayımlanan *Havada Kar Sesi Var*'da yeniden okur karşısına çıktı. Öz, çok sevdiği öyküsü "Sular Ne Güzelse"yi ise 1997 yılında aynı adı taşıyan kitabına taşıdı ve bu kitapla Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı. 50 Kuşağı yazarlarının ilk kitaplarının 50. yolda yeniden yayımlanması projesi kapsamında *Yorgunlar*'ı ilk biçimiyle okurumuza sunmayı görev bildik.

KAPAK RESMİ: ERDAL ÖZ

ISBN 978-975-07-1103-9

9 789750 711039

<http://www.canyayinlari.com>